

**BERKE VARDAR'IN DİL BİLİM İÇİN HAZIRLADIĞI
ANCAK SON BİÇİMİNİ VEREMEDİĞİ, YAYIMLANMAMIŞ
TANITMA YAZISI**

Bernard Lewis, «Préface de l'édition française», *Islam et laïcité. La naissance de la Turquie moderne*, traduit de l'anglais par Philippe Delamare, Paris, Fayard, 1988, s. I-X.

Princeton Üniversitesi profesörlerinden doğubilimci ve tarihçi Bernard Lewis'in, *Modern Türkiye'nin Doğusu* başlığıyla dilimize çevrilmiş olan¹ ünlü yapıtının Fransızca çevirisi de yayımlanmış bulunuyor. İngilizce özgün metnin *The Emergence of Modern Turkey*/² 2. baskısı (1968) temel alınarak gerçekleştirilen bu çeviri için yazar birtakım değişiklikler, eklemeler ve düzeltmeler yapmış; yapıtın adı da değişime uğramış: «İslam ve Laiklik»; «Modern Türkiye'nin Doğusu» altbaşlığa dönüşmüş. Yazar, aradan geçen süre içinde laiklik ilkesinin önemini daha da artıran gelişmeleri göz önünde tutarak bu değişikliği yapmış olsa gerek. Ancak, «anlatı» ve «yorum» temelde değişikliğe uğramamış (s. II).

B. L.'in, Nisan 1988'de yayımlanan Fransızca çeviri için yazdığı önsöz («Préface de l'édition française»), çağdaş oluşumları da değerlendiren gözlem ve yargularıyla yapıtı güncelleştiren bir nitelik taşıyor.

Önce özellikle yetişimine ilişkin bilgiler veren yazar, tarih ve doğubilim öğrenimi görerek klasik İslam uygarlığı alanında uzmanlaştığını, Arapça ve Farsça'dan sonra Türkçe öğrendiğini, ilkin İslam Ortaçağı, sonra Osmanlı İmparatorluğu, ardından da çağcıl (modern) Türkiye üzerinde çalıştığını açıkladıktan sonra, Türkiye'ye ilk kez, tez çalışmalarını yapmakta olduğu Suriye'den,

1 Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1. baskı, 1970; 2. baskı, 1984.

2 London, New York, Toronto, Oxford University Press, 1961.

bir başka deyişle «Güney»den ve «geçmiş»ten gelişinin («Batı»dan ve «bugün»den gelmek yerine) önemini vurgular, böylece laik, çağcıl ve demokratik bir ulus-devlet yaratma yolundaki kesintisiz çabaları, «gerçekleştirmelerin nitelik ve kapsamı»nı daha iyi değerlendirme olanağı bulduğunu belirtir. Kendi yetişim koşulları dışında savaş sonrası dönemin de yönelişinde belirleyici bir etken olduğunu ekleyen B. L., bu bağlamda Türkiye'nin demokrasiye geçişini çarpıcı bir gelişme olarak değerlendirir («Türkiye'nin özgür ve açık bir topluma doğru attığı bu dev adımı», s. III). Yazara göre, bu gelişimin en dikkat çekici yanı, -başka birçok toplumda görüldüğünün tersine- Türkler'in «demokrasiyi özgürce ve bilinçli olarak» seçmiş olmalarıdır (s. III). B. L., ülkemizin Batı ittifakına katılmasını da son derece mantıklı bir karar olarak değerlendirir. Pek çok güçlüğe ve düş kırıklıklarına karşın, Türkiye'nin yöneldiği doğrultudan sapmadığını da ekler. Yazara göre, çağcıl Türkiye'nin belirgin özelliklerinden çoğu (liberal ekonomi, laik ulusal kimlik, parlamento kurumları) Batılılaşma sürecinden kaynaklanmış, uluslararası konularda Batı'ya yönelik bir tutumla pekişmiştir. 1960'dan bu yana ordunun siyasal sürece üç kez müdahale etmek zorunda kaldığını, daha başlangıçta açıklanan amaca ulaşıktan, bir başka deyişle istikrarı sağladıktan sonra işleri sivillere bırakarak kışlasına çekildiğini, bunun ise bir başka örneğine daha rastlanmadığını gözlemleyen B. L., ülkemizin uluslararası düzeyde NATO'ya ve Avrupa Konseyi'ne sıkı sıkıya bağlı olduğunu ve tam üye olmak üzere AET'ye başvurduğunu da ekler (s. IV).

Batılılaşma sürecinin güçlüklerine de değinmekten geri kalmayan yazar, bu sürece ülke içinde ve dışında karşı çıkan değişik akımlara ve çeşitli gelişmelere de dikkati çeker. Ancak Türk devletin niteliklerini koruduğunu ve koruyacağını, Batılılaşmanın ve Batı ittifakına bağlılığın kimi yeni yönelişlerden etkilenmediğini belirtir. Türkiye'nin Batı ittifakı içinde yer alması salt «stratejik» ve «diplomatik» düşüncelerden kaynaklanmaz B. L.'a göre : «Yüz elli yılı aşkın bir süredir girişilmiş derin bir iç değişimin dışa vurmuş biçimidir bu ve Türk ulusunu, Batı toplumlarının iktisadi, siyasal ve düşünsel özgürlüklerinden yararlandırma yolunda gösterilen kararlı ve kesintisiz bir istencin ürünüdür» (s. IX)...

Yazarın son yargısı şudur : «Türkler özellik ve kimliklerini yitirmeden, liberal bir ekonomi, açık bir toplum ve demokratik bir rejim yaratma yolunda sürdürmekte oldukları çabaları başarıya ulaştırabilirlerse, belki de, daha önce iki kez [İslamiyeti benimsemelerinden sonra ve Atatürk döneminde] olduğu gibi, başka birçok halka bir kez daha örnek olacaklardır.» (s. X).

B. VARDAR
(Kasım 1989)
